

BRAWA DLA MISTRZA HEWELIUSZA

Pięć dzieł Jana Heweliusza zostało wpisanych na „Polską listę krajową programu UNESCO »Pamięć Świata«”. Wśród nich są unikatowe egzemplarze dzieł z dedykacją autora i ryciny kolorowane przez samego Heweliusza. PAN Biblioteka Gdańska jest jedyną na świecie, która ma komplet drukowanych dzieł gdańskiego astronoma.

„Hevelianami” nazywa się kolekcję 19 dzieł autorstwa Heweliusza, wydanych w latach 1674–1690 w Gdańsku, a także liczne druki zawierające sprawozdania z obserwacji nieba. Niektóre z nich do biblioteki przekazał sam Heweliusz, jak „Selenographia” i „Machina coelestis”, o czym świadczą jego odręczne dedykacje, a inne trafiły na przykład w formie donacji poczynionych przez gdańskich uczonych i patrycjuszy.

Prawdziwą ozdobą i uzupełnieniem kolekcji hevelianów jest obraz olejny namalowany w 1677 roku przez Daniela Schultza, uchodzącego w XVII wieku za jednego z najwybitniejszych artystów aktywnych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. To portret astronoma na tle jego własnej biblioteki w trakcie spisywania wyników badań.

– Kolekcja hevelianów ma charakter monograficzny i umożliwia kompleksowe prace nad wkładem Heweliusza w historię astronomii – mówi dr Zofia Tylewska-Ostrowska, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych.

Co ciekawe, sam Heweliusz w pracy posiłkował się księgami ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej.

– Wpisanie dzieł Jana Heweliusza na „Polską listę krajową programu UNESCO »Pamięć Świata«” to dla nas, kustoszów tych dzieł, powód do wielkiej radości i dumy – mówi dr Anna Walczak, dyrektor PAN Biblioteki Gdańskiej. – Nie ukrywamy, że naszym marzeniem jest, aby kolekcja znalazła się na międzynarodowej liście „Pamięć Świata” UNESCO, na co bez wątpienia zasługuje.

Jan Heweliusz (1611–1687) to jeden z najwybitniejszych ludzi nauki XVII wieku, co poświadcza fakt, że został pierwszym w historii zagranicznym członkiem brytyjskiej akademii nauk Royal Society. Pasjonowała go przede wszystkim astronomia, ale na potrzeby obserwacji konstruował również instrumenty badawcze i zegary, szlifował szkła do teleskopów, wynalazł wreszcie śrubę mikrometryczną. Nie sposób odmówić mu zdolności artystycznych – własnoręcznie wykonywał rysunki zaobserwowanych przez siebie ciał niebieskich, a później w postaci rycin umieszczał w swoich dziełach, które wydawał we własnej drukarni.

– Publikowanie Heweliusz rozpoczął od wydania map Księżyca. Zajmował się również ruchem planet oraz rozważał naturę komet. Pośmiertnie ukazał się katalog gwiazd i atlas nieba – opowiada dr Zofia Tylewska-Ostrowska.

U boku astronoma stała – Elżbieta Koopman Heweliusz, druga żona. Ta córka bogatego gdańskiego kupca, pochodzącego z Holandii, zdobyła solidne wykształcenie, władała kilkoma językami, miała szerokie zainteresowania naukowe. Wspólnie z mężem prowadziła obserwacje i badania astronomiczne. Sporządziła edycję dzieła „Prodromus astronomiae” („Zwiastun astronomii”) – katalogu niemal dwóch tysięcy gwiazd stałych i ich pozycji, a po śmierci męża dokończyła pracę nad tą publikacją, wprowadzając liczne korekty, i opublikowała ją drukiem.

Na „Polskiej liście krajowej programu UNESCO »Pamięć Świata«” znajdują się m.in.: Konstytucja 3 maja 1791, kronika Galla Anonima z XII w. – najstarsza kronika polska, autograf „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza i dokumenty związane z budową portu w Gdyni (1921–1927). Jest tam także jeden obiekt ze zbiorów PAN Biblioteki Gdańskiej – rękopis „Missale secundum notulam dominorum Teutonicorum”, średniowieczny mszał z kolekcji Biblioteki Mariackiej przy kościele Najświętszej Marii Panny w Gdańsku, wpisany na listę 4 listopada 2016 roku.

→ Dzieła Jana Heweliusza na platformie Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

<https://pbc.gda.pl/dlibra/results?q=Jan+Heweliusz&action=SimpleSearchAction&type=-6&p=0>.

